

Фуйор П.В.
магістр спеціальності «Культурологія»,
Харківський національний
університет імені В.Н.Каразіна

Інтермедіальність мистецтва як концепт інклюзивної виставки

Однією з найбільш значущих тенденцій сучасного мистецтва є створення художніх проєктів на перетині різних медіа: візуальних, текстуальних, аудіальних, тактильних. Це подолання специфічності медіа, яке варто розуміти не тільки як засіб комунікації, а й як саме повідомлення (М. Маклюен) в сучасному культурологічному і мистецтвознавчому дискурсі досить часто позначають концептом «інтермедіальність». Твори інтермедіального мистецтва, що можуть поєднувати живопис, музику, театр і такі напрямки сучасного мистецтва як touch-art, подібні до того, що німецький композитор Ріхард Вагнер називав Gesamtkunstwerk – тотальним твором мистецтва [2]. Саме він першим спробував пояснити необхідність з'єднання музики з поезією, вказуючи на її подальшу неможливість бути відокремленою. Він розподілив мистецтва на дві групи. У першій були музика, поезія й танець, які створюються зусиллям творчого генія; у другій – живопис, скульптура і архітектура, коли митець лише надає форму матеріальному носію. Вагнер хотів знайти формат, який дозволив би кожному виду мистецтва розкрити свій власний потенціал до максимуму при взаємодії з іншими [4]. Ця теорія з'явилась під впливом філософа Артура Шопенгауера, який вважав, що тільки мистецтво дарує нам знання про істинну сутність речей.

Подібне розуміння мистецтва притаманне багатьом представникам історичного авангарду. Так, концепція мистецтва Василя Кандинського є продовженням традиції Вагнера, проте під інакшим кутом. На шляху до повної абстракції Кандинського супроводжує музика і у 1909 році він пише серію робіт «Імпровізація» з очевидним музичним підтекстом. Його картини – це концерти та симфонії кольору. Слід згадати і появу програмної музики – у 1874 році Модест Мусоргський пише сюїту з 9 фортепіанних п'єс, кожна з яких

відображає зміст однієї з картин художника Віктора Гартмана – «Картинки з виставки». Автор допомагає слухачеві відчути себе відвідувачем виставки Гартмана. Музичні картини з циклу «Прогулянка» – наскрізна тема для всієї сьюті, яка ніби «переводить» глядача від однієї картини до іншої.

Ідею тотального мистецтва втілює і перформанс, який відкриває нові можливості інтермедіальності. Сама суть перформансу не допускає точних дефініцій, окрім того, що це живе мистецтво у виконанні художників. Перформанс робить запозичення з усіх дисциплін та медіумів: літератури, поезії, театру, музики, танцю, живопису, архітектури, відео, фотографії, кіно, – використовуючи їх у найрізноманітніших комбінаціях [3].

Інтермедіальні тенденції розвитку мистецтва дозволяють стерти розрізнення між класичною виставкою та виставкою, орієнтованою на людей з особливими потребами, адже ідея тотального мистецтва робить мистецтво доступним кожному.

На початку XXI сторіччя все частіше в центрі осмислення стає питання про інклюзивні виставки мистецтва, як приклад – знайомство людей з порушеннями зору з візуальним мистецтвом за допомогою спеціальних 3D-моделей картин, скульптур, пам'яток архітектури. Тактильні відчуття та розповідь музейного працівника є провідниками у світ візуального мистецтва для незрячого. Проте цей опис, намагання відтворити картину, все одно вибудовує ієрархію між органами сприйняття [5]. Сенсорне відчуття стає перекладачем, а не оповідачем історії. Я пропоную звернутись до педагогіки та фізіології. Саме там підкреслена максимальна важливість сенсорного розвитку дітей. Педагог і лікар Марія Монтесорі вважала сенсорний розвиток одним з найважливіших у вихованні дітей віком до 3-х років. Проте потреба у сенсорному досвіді не зникає і у дорослих.

Я хочу запропонувати такий музейний простір і таке мистецтво, де три органи сприйняття (зір, слух та дотик) мають рівноправну роль. І якщо у відвідувача є порушення слуху або зору – в нього є не «перекладач», а унікальний власний досвід діалогу з мистецтвом, тому що залишається ще два

канали, по яким він з першоджерела бере інформацію. Метою такого мистецтва є пробудження емоцій, занурення у особистий простір переживань, рефлексія.

Питання інклюзії зараз є актуальним для нашої країни. Існують програми з інклюзивної освіти, але вони не розповсюджені всією країною. Найголовніші проблеми – відсутність у достатній кількості спеціалістів та низький рівень освіти українців щодо теми інклюзивності. Музейні простори тільки починають адаптуватись до всіх верств населення. Інтермедіальність має потенціал інклюзивності, адже дозволяє самостійно здобути цей досвід діалогу з мистецтвом кожному. Інклюзивна виставка інтермедіального мистецтва утворює нові можливості для сприйняття, що будується на перетині аудіальності, візуальності і тактильності. Можливості для кожного з нас.

Література

1. Беньямин В. Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости: Избранные эссе / под. ред. Ю. А. Здороваго — М. : Медиум, 1996. — 240 с.
2. Вагнер Р. Произведение искусства будущего / пер. с нем. С.П.Гиждеу — М. : Либроком, 2010. — 128 с.
3. Голдберг Р. Искусство перформанса. От футуризма до наших дней, — М. : Ад Маргинем Пресс, 2017. — 320 с.
4. Гройс Б. Gesamtkunstwerk Сталин. — М. : Ad Marginem, 2013. – 168 с.
5. Гумбрехт Х.-У. Производство присутствия: Чего не может передать значение пер. с англ. С. Зенкина — М. : Новое литературное обозрение, 2006. — 184 с.